

LAUKINIAI GYVŪNAI

Parengė: vyresnioji auklėtoja
Rasa Barvainienė

Žinduoliai – tai šaltakraujai gyvūnai. Jauniklius jie maitina pienu, o jų kūnas apaugęs plaukais. Pasaulyje žinoma apie 5000 žinduolių rūšių. Šių gyvūnų dydis labai skiriasi.

Žinduoliai yra apgyvenę visas mūsų planetos buveines. Žinduoliai yra pakankamai sumanūs ir geba šio bei to išmokti.

Dėl aplinkos taršos ir buveinių naikinimo daugeliui žinduolių gresia išnykimo pavojus. Dabartinę Lietuvos žinduolių fauną sudaro 63 sausumos ir 5 jūros žinduolių rūšys.

VILKAI

VILKŲ IŠVAIZDA

Vilkai - stiprūs, storais kaklais, raumeningi, ištvermingi, ilgakojai žvėrys. Liemuo į užpakalį nulaibėjęs. Akys truputį primerktos, istrižos. Uodega plaukuota, visuomet nuleista. Bėgdamas vilkas ją pakelia, tačiau kaip šunys niekuomet neužriečia.

Kailis, ypač žiemą, tankus, bet nešvelnus.
Vilkų svoris 24-65 kg. Jie turi 42 dantis.

Vilkai gudrūs, todėl vietas pasirenka pagal saugumo ir mitybos sąlygas. Jie gali apsigyventi dideliuose, žvėrių knibždančiuose miškuose, raistuose, o kartais net arti sodybų.

Vilkai monogamai. Tik vienam žuvus, likęs gyvas susiranda kitą partnerį.

Po mēnesio tēvai vilkiukus išsiveda į
medžioklę.

Vilkai gyvena apie 17 metų. Medžioja visus metus, tačiau dažniausiai naktimis. Tamsoje jie gerai mato, turi puikią uoslę ir klausą. Savaite ir daugiau vilkai gali badauti. Dažnai dalį maisto jie pasislepia.

Minta beveik viskuo ką pagauna – nuo pelės iki briedžio, bet pagrindinis maistas – laukiniai kanopiniai. Jei maisto mažai – neatsisako vabzdžių ir uogų

VILKO PĒDSĀKAI

LAPÈ

LAPĒS IŠVAIZDA

Lapē - gražus ir gudrus, neretai mišku lankytoju matomas žvērēlis. Lapēs liemuo lieknas, kojos neilgos, snukutis pailgas, uodega ilga ir puri.

Kailis švelnus,
rusvas, gelsvas, o
krūtinē ir pilvas
balkšvi ar pilkšvi,
kojos juosvos,
uodegos galiukas
visuomet baltas.

Lapēs sveria
4,2-6,8 kg.

Lapēs turi 42
dantis.

Mažėjant vilkų, daugėja lapių. Dažniausiai
laputės apsigyvena mažuose miškeliuose,
kirtavietėse, paupiuose, paežerėse.

Urvus jos kasa pašios
arba įsikuria barsukų
urvuose. Urvai būna
aukštumėlėse,
retmiškiuose,
jaunuolynuose, laukų
pakraščiuose, kartais
net netoli ūkininkų
namų.

Poravimosi metu patinai pešasi. Balandį-gegužę gimsta 3-8 akli, uždaromis ausimis, 14 cm ilgio lapiukai. Patelė juos žindo 1,5 mėn. Jie dideli nenuoramos: išbėga iš uolos, raičiojasi, virsta kūliais, kandžiojasi. Po mėnesio jie palieka urvus.

Lapės ėda pelėnus, kurmius, pasipjauna mažų kiškučių, mažų stirniukų, ežių, sudrasko kurtinius, tetervinus, jerubes, tačiau dažniausiai jauniklius. Pavasarį lapės ėda karkvabalius, kurklius, mėšlavabalius. Mėgsta laputės ir obuolius, kriaušes, net mėlynės.

LAPÈS PÈDSAKAI

ŠERNAS

ŠERNO IŠVAIZDA

Šernas panašus į kiaulę, tačiau daug kuo nuo jos skiriasi. Jo kūnas plokščias, į užpakalį nulaibėjęs, galva didelė, su ilgoku snukiu, kuris baigiasi judria knysle, akelės mažos, įdubusios.

Kojos su skeltomis kanopomis, uodega neilga,
gale su plaukų kuokšteliu. Ant kūno auga juosvi
šeriai, kurie žiemą ilgesni

Patinų priekis masyvesnis už patelių. Patinai su ilgokais iltiniais dantimis, kurie visą laiką auga, ir plaukų šepetėliu papilvėje.

Poravimosi metu kūno šonuose iki 3 cm sustorėja oda ir atsiranda vadinamasis šarvas. Odoje yra riebalų ir prakaito liaukų. Liaukos išsidėsčiusios prie akių, kanopų vidinėje pusėje ir tarp pirštų. Jomis šernai žymi savo teritoriją. Šeriasi kovo-birželio mėn. Pašiauštais keteros plaukais (šeriais) išsigandę šernai baugina priešininką. 3-5 mėn. šerniukai dryžuoti. Patinų svoris – 109-160, o patelių – 101-125 kg. Patelų iltys menkos. Šernai turi 44 dantis.

Mėgstamiausi šernų
miškai – eglynai. Vasarą
jie dažniau lankosi
lapuotynuose.
Spygliuočiuose, ypač po
eglėmis, jie ilsisi. Žiemą
šernai iškloja guolius
eglės, rečiau pušies,
kadagių šakutėmis,
samanomis, žole.

Maisto šernai ieško prietemoje ir naktį, tačiau,
jei ramu, ir dieną.

Patinai laikosi atskirai. Į bandą jie ateina poravimosi metu. Pabaidyti šernai, ypač patinai, per parą nueina 10-20 km.

Šernai – augalėdžiai. 80% jų raciono sudaro žemės ūkio kultūros. Ypač jie mėgsta pieninės brandos kviečius, rugius, avižas. Kartais išknisa tik pasodintas bulves.

Pavasari apie trečdalį jų maisto sudaro pienės, dilgėlės, garšvos, švitriešiai, viksvos, žliūgės ir kitos žolės. Vaisius ir uogas šernai ėda daugiausia tik rudenį.

Poravimosi metas lapkričio-gruodžio mėn.,
rečiau sausį. Patinai turi 2-4 patelių haremus.
Kovo-balandžio mėn. atsiveda 4-12 jauniklių,
sveriančių 0,6-1 kg.
Patelė juos žindo 2,5-3,5 mėn.

Svarbiausi priešai – vilkai, jie šernus pjauna.
Lapės sudoroja tik jaunikius.

Vienas šernas per metus išknisa vidutiniškai 1-2 ha miško ploto.

Sunaikina grambuolių, pjūklelių, spragšių ir kitų žalingų vabzdžių.

Ardydami miško paklotę, jie žaloja valgomų grybų grybieną, išknisa neaptvertus skruzdėlynus, o žemės ūkiui tik žalą daro.

BRIEDIS

BRIEDŽIO IŠVAIZDA

Briedžių galvos didelės, kojos ilgos, uodegos trumpos. Tai stambiausi miškų žvėrys. „Barzdas“ turi ir patinai, ir patelės. Trečiais gyvenimo metais dalis „barzdos“ nukrenta, todėl ji sutrumpėja.

Apatinė briedžių lūpa nukarusi, ausys ilgos. Iš jų padėties galima spręsti apie briedžių būseną. Kai ilsisi, jų ausys nusvirusios. Kai nepatenkinti, vieną ausį laiko pakeltą, kitą nuleistą.

Klausydamiesi
briedžiai ausis
sukinėja. Jei
įpyksta - ausis
suglaudžia,
išsigandę - atsuka
atgal.

Briedžiai šeriasi balandžio-liepos mėn., jie turi riebalinių, kvapių liaukų. Sveria 224-538 kg.

Briedžiai turi 32-34 dantis. Raguoti būna tik patinai. Sunkiausi mūsų briedžių ragai sveria 15 kg. Daugiausia Lietuvos briedžiai turi 32 ragų šakas.

Suaugę žvėrys ragus pradeda mesti po rujos spalio mėn., o baigia gruodį. Jauni patinai ragus nešioja iki vasario. Kovo-balandžio mėn seniems br iedžiams pradeda augti ragai, tačiau tik rugpjūčio pabaigoje nusivalo ragų oda.

Briedžiai mėgsta apsigyventi pušų
jaunuolynuose, aukštapelkėse, drėgnuose
lapuotynuose. Žiemą renkasi į miškus, kur gausu
pušų jaunuolynų, drebulynų.

Vidutiniškai per parą briedis nueina 1-5 km, kai migruoja, nukeliauja 20-30km. Žiemomis dažniausiai laikosi būriais, iki 13 briedžių. Rudenį dažniau galima pamatyti briedžių poras.

Vasarą-rudenį ėda
medžių, krūmų
lapus ir žoles,
laukuose – rugius,
avižas, kviečius.
Jauni briedžiukai
dėl ilgų kojų
nepasiekia žemės,
todėl atsiklaupia.

Poruojasi rugsėjo-spalio mėn. Tada patinai kasa duobes, voliojasi, bėgioja. Per mėnesį netenka beveik penktadalio svorio. Gegužę, rečiau balandį, patelė atveda 1-2 briedžiukus, juos žindo 3-4 mėn. Jaunikliai sveria 6-16 kg. Antrais gyvenimo metais jiems pradeda augti ragai.

Briedžio priešas – vilkas. Laisvėje briedžiai gyvena 16, o nelaisvėje 25 metus.

STIRNOS IŠVAIZDA

Stirnos – grakštūs, mieli ir daugeliui pažįstami žvėreliai. Stirnos – mažiausi mūsų kanopiniai žinduoliai. Jos ilgakojės, plokščiu liemeniu, ilgas kaklais. Užpakalinės kojos truputį ilgesnės už priekines. Patinai stambesni už pateles.

Vasarinis kailis
retas, raudonai ar
geltonai rusvas.
Žiemą tankesnis,
purus, rusvai pilkas.
Kūno apačia truputį
šviesesnė.
Patinai su ragais.

Patinų svoris – 22–35,7, o patelių – 23,5–35kg.

Stirnos turi 32 ar 34 dantis. Patinų ragams būdinga „rožė“ (rago pamato sustorėjimas) ir „perlai“ (gauburėliai ant rago kamieno ir šakų).

Suaugę stirninai ragus meta spalio-lapkričio mėn. Iki kovo–gegužės mėn. išauga nauji.

Stirnos beveik visų mūsų miškų gyventojos. Jos
įsikuria ir nedideliuose miškeliuose, lanko
miško, pamiškių gyventojų sodus, laukus.
Labiau joms patinka lapuotynai. Žiemą
būriuojasi. Nemiškinguose rajonuose jos ganosi
laukuose.

Stirnos ėda ąžuolų, uosių,
klevų, drebulių,
šermukšnių lapus.

Žinoma, mėgsta ir žolinius
augalus, vėdrynus
žibuokles, šlamučius,
kreisves, dobilus,
liucernas ir pan. Suėda
šiek tiek grybų ir kerpių.
Neaplenkia gilių, laukinių
obuolių, kriaušių.

Maistą atryja ir gromuliuoja. Poravimosi metu patinai plotus žymi kvapiųjų liaukų išskyromis, ragais brūžuoja medžių kamienus ir taip žymi savo teritoriją. Snukis turi liaukas, todėl visada būna drėgnas. Manoma, kad tai padeda stirnai nustatyti vėjo kryptį.

Kitos liaukos yra žemiau užpakalinių kojų kulno. Kojų kanopų užpakalinių kojų tarpupirščių jungiamojoje odoje taip pat liaukos. Jų išskyros žolėse palieka praėjusių stirnų kvapus, todėl padeda susirasti savo giminę. Stirninai turi kaktines odos liaukas, kuriomis žymi teritoriją trindami ragus į medžius.

Patīnai poruojasi su keliomis patelėmis. Pirmiausia ragus meta seni patīnai. Patelės poruojasi tik 4-5 dienas.

Stirniukai gimsta gegužę–birželį. Jų esti vienas
ar du. Naujagimiai vidutiniškai sveria 1,9 kg.
Po 2-3 savaičių jie jau ėda žolę.

Stirnos gyvena iki 12 metų. Didžiausi stirnų priešai – vilkai, o konkurentai dėl maisto – taurieji elniai.

Stirnos ateina prie ędęių, ęda řieną, beręų
řluoteles, řakniavaisius. Pavasarį reikia joms
pasęti zuikiakręmių, lubinų, kitų vertingų
augalų.

STIRNOS PĒDSĀKAI.

EŽYS

Ežiai gyvena ne tik miškuose, bet ir kaimuose, net miestuose. Jų snukutis smailus, užsibaigia šnipeliu su šnervėmis, ausytės trumpos, uodega mažytė, kojelės neilgos, tačiau ežiai gali bėgti.

Spyglių ilgis 20-30 mm, jais apaugęs viršugalvis, nugara, šonai. Papilvę dengia šiurkštūs plaukai. Jaunų ežių šviesesni spygiai. Ežiai gali susiriesti į kamuolį ir paslėpti galvą, krūtinę, pilvą, tačiau tai ne visada išgelbsti nuo plėšrūnų paukščių ir žvėrių.

Ežiai sveria 210- 1020 g, turi 36 dantis.
Daugiau nei pusė ežių gyvena trobesiuose,
daržinėse, soduose, daržuose, pakrūmėse.

Ežiai turi vasarinius ir
žieminius guolius, kurių
viršus ir apačia iš lapų.
Jie sėslūs. Maisto eina
ieškoti temstant ir naktį.

Poravimosi metu patinai nueina iki 3 km. Daug jų sutraiško automobiliai.

Kovo-balandžio mėn. susiporavę, po 6-7 savaičių ežiukai susilaukia 1-9 minkštais spygliukais apaugusių jauniklių.

Kartais patelės perneša juos į saugesnes vietas. Pažindyti apie 40 dienų, ežiukai pradeda vaikščioti kartu su patele.

Ežiai žiemoja lapų, žabarų krūvose, šiauduose, duobėse, kluonuose. Žieminis guolis didelis, išklotas žolėmis, toliau – urvas, o jo gale – lizdas.

Ežiuko kūne rudenį susikaupia (apie 25% kūno svorio) riebalų. Spalį-lapkritį užmigę ežiai snaudžia nepabusdami iki kovo mėn. Miegančių žvėrelių temperatūra sumažėja iki 5-6°C.

Ežiai minta drugių vikšrais, vabalais, sliekais,
moliuskais, varlėmis, rupūžėmis, driežais,
įveikia ir gyvates.

KIŠKIS

KIŠKIŲ IŠVAIZDA

Kiškiai primena
naminius triušius,
dažnai vadinami
zuikiais.

Priekinės kojos plonesnės ir trumpesnės už užpakalines, nagai ilgi, aštrūs, senų kiškių – atbukę, pėdos siauresnės už baltojo kiškio, plaukuotos, nugaros vienaplaukiai juodais galiukais, o pamatinė dalis balta, akuotplaukiai balti, skruostai ir galvos priekis pilki, pilvas baltas.

Ant išorinio ausies krašto driekiasi juoda juosta.

Mūsų kiškių nugara šiek tiek garbanota, o jauniklių kaktoje – balta dėmė.

Patinėliai ir patelės sveria 4-6,4 kg.

Vis labiau nykstant dideliems miškams,
plečiantis laukams, ganykloms ir pievoms, šių
kiškių daugėjo, kiekiau jie aplenkė baltuosius
kiškus.

Pilkieji kiškiai –
miškų pakraščiu,
nedidelių miškeliu,
sodų gyventojai.

Pasnigus kiškiai išeina iš laukų. Per parą kiškiai apibėga 65 ha plotą. Jei išsigąsta, nuliuoksi ir kilometrą. Pavasarį jie tupi krūmuose, pamiškėse, jaunuolynuose, laukuose.

Vasarą apie pusė kiškių įsikuria žemės ūkio naudmenose.

Čia jie minta, veda jaunikius. Kartais kiškiai pešasi.

Per parą jie suėda 500-1000 g pašaro.

Iš medžių ir krūmų
mėgstamiausi
karklas, ąžuolas,
obelis, slyva,
klevas, gudobelė,
lazdynas, ožekšnis.

Nuo pavasario iki rugsėjo mėn. kiškiai veda 1-4 vadas. Kiškučiai gimsta regintys, po 20 min. gali judėti. Jie sveria 500-1709 g.

Tik paduose esančios liaukos išskiria sekretą, tačiau, kai kiškiai guli lizde, plėšrūnai jų nesuuodžia.

Vakare, neradusi gūžtoje jaunikių, patelė juos už sprando parsineša. Jaunikliais ji rūpinasi tik mėnesį. Jaunikliai žūva nuo plėšrūnų, ligų, lietingo, šalto oro. Laisvėje kiškiai gyvena iki 12 metų.

PAPRASTOJI VOVERÈ

A circular inset image of a red squirrel with a bushy tail, facing left.

VOVERĖS IŠVAIZDA

Paprastoji voverė, arba voverė. Voverinių šeimos graužikas. Galva plati, trumpa. Ausys, palenktos į priekį, siekia akis. Jų viršūnėse styro ilgų plaukų šepetukas. Kailiukas vasarą ryškiai rudas, žiemą pilkšvas. Dantų 22.

Paprastosios voverės
daugiausiai gyvena
spygliuočių
miškuose, tačiau
kartais įsikuria ir
mišriuose ar lapuočių
miškuose. Pastaruoju
metu vis dažniau
sutinkamos miestų
soduose ar parkuose.
Paprastosios voverės
visai nebaikščios.

Tačiau voverės gyvenančios miškuose žmonių neprisileidžia. Voverių labai stiprios užpakalinės letenėlės, todėl jos puikiai laipioja medžiais.

Individai laikosi pavieniui visada išskyrus poravimosi metą, bei labai šaltas žiemas kai keliose tūno susiglaudusios lizde.

AŠ GYVENU DREVĖJE.

Lizdą paprastosios voverės stato iš plonų medžio šakelių ir lapų. Lizdas apvalus, turi dvi angas šonuose. Vidus išklotas minkštais augalais. Kartais voverės nesuka lizdo, tuomet jos gyvena medžių drevėse.

Vasarą voverių kailis trumpas ir minkštas, rusvos spalvos. Žiemos metu tampa tamsesnis ir tankesnis. Gyvenimo trukmė apie 2-3 metai. Svoris maždaug 400 gramų.

Paprastosios voverės visą dieną ieško maisto.

Pusę suėda iškart, kitą užkapsto slėptuvėse. Taip jos ruošia žiemos atsargas. Paprastosios voverės maitinasi labai panašiu maistu kaip ir pilkosios voverės todėl dažnai dėl maisto tenka konkuruoti.

Kai ėda, paprastosios voverės tupi ant užpakalinių letenų, o maistą laiko priekinėmis letenomis. Sukdamos kankorėžį jos nugraužia žvynelius ir suėda sėklas. Voverės taip pat ėda žiedus, ūglius, vabzdžius, grybus, riešutus, erškėtuoges. Gilių beveik neėda.

Paprastosios voverės patelė per metus gali išvesti dvi vadas. Vienoje vadoje būna 2-4 jaunikliai. Poravimosi sezonas yra nuo gruodžio iki liepos. Patelė išsirenka vieną partnerį ir poruojasi tik su juo. Apvaisinta patelė aukštai medyje iš šakelių susisuka rutulio formos lizdą su dviem angomis šonuose

Lizdas būna išklojamas
pūkais ir samanomis. Vos
gimę jaunikliai būna akli
ir pliki, pirmą kartą akis
atmerkia būdami 3
savaičių. Pirmą kartą
voveriukai iš lizdo išlipa
būdami 7 savaičių.
Lytinės brandos gyvūnai
sulaukia būdami 11
mėnesių.

BARSUKAS

BARSUKO IŠVAIZDA

Barsukas– stambiausias kiauninių

šeimos atstovas, nors į kiaunę mažai panašus.

Specifinis bruožas – juodai dryžuotas snukis.

Dryžiai eidami nuo snukio link kūno susilieja į pilką (širmą) atspalvį. Kūno dydis ir masė svyruoja priklausomai nuo gyvenamos teritorijos (masė – 8-20 kg; kūno ilgis – 56-90 cm).

Kojos trumpos,
stiprios, su ilgais ir
tvirtais, rausti
pritaikytais nagais.
Barsukai gyvena
miškuose, šlaituose,
kartais krūmuose,
ganyklose ir net
pievose, bet arti miško.
Mėgsta ramybę.

Veiklus sutemose ir naktį. Maždaug gruodį įminga ir miega iki kovo mėnesio, tačiau miegas nėra gilus, kartais, kai nešalta, išeina iš urvo. Guolis – iš sausų lapų ir žolių.

Žiemą nesimaitina,
naudodami sukauptas
riebalų atsargas. Pavasarį
per žiemą susitrynusią
guolio paklotę išstumia iš
urvo ir užverčia žemėmis.

Barsukai gyvena grupėmis sudarydami monogamines šeimas. Vidutiniškai šeimoje būna šeši suaugę individai bei tų metų jaunikliai. Gyvūnų skaičius šeimoje priklauso nuo maisto kiekio aplinkinėse teritorijose. Šiltesnio klimato teritorijose barsukai neretai gyvena po vieną ar poromis.

Šeimos galva – patinas veja šalin svetimus barsukus, kai tie per daug prisiartina prie urvo. Šeimos nariai vieni kitus skiria pagal kvapą, kurį skleidžia prakaito liaukos.

Barsukai kasa sudėtingas urvų sistemas, lietuviškai vadinamas urvų kolonijomis arba urvynais. Pasitaiko šimtamečių urvynų, kurie po žeme sudaro sudėtingą labirintų sistemą su daug išėjimų į žemės paviršių - landų.

Tokioje urvų kolonijoje kartu su barsukų šeima neretai gyvena ir lapės ar usūriniai šunys.

Didelės urvų kolonijos ypač reikalingos šaltesnio klimato zonose, kadangi atėjus žiemai barsukai geriau apsisaugo nuo šalčio susiburdami kartu giliai po žeme, kur nepasiekia šalnos. Urvuose ir prie jų labai švaru, nėra nei maisto atliekų, nei išmatų. Urvuose barsukai praleidžia didžiąją savo gyvenimo dalį.

Barsukai atsargūs – prieš išlįsdami iš urvo iškiša galvą, gerai pasiklauso, apsiuosto ar nėra ko įtartino ir tik tuomet išlenda.

- Mityba labai įvairi. Nors barsukas priklauso plėšriesiems žinduoliams, tačiau nemažą dalį maisto raciono sudaro augalinis maistas – uogos, vaisiai, sėklos, šaknys. Lietuvoje pagrindinis barsukų maistas yra peliniai graužikai, varliagyviai, paukščių jaunikliai, moliuskai, sliekai, kartais net dvėseliena.

Taip pat minta vabzdžiais ir jų lervomis, kurmiais. Ėda daug, todėl iki žiemos labai nutunka.

Maisto ieškantis barsukas nukeliauja labai daug, bet visuomet tais pačiais takeliais. Sliekų ieškodamas išeina pasivaikščioti net 10 valandų. Medžioja dažniausiai sutemus. Mato prastai, todėl pasikliauna gera uosle ir klausa.

Poravimosi laikotarpis –
nuo vasario iki spalio.
Dažniausiai poruojasi rugsėjį.
Kartais pora lieka ištikima
visam gyvenimui. Gimsta iki
4 jauniklių. Specialiai
parengtame guolyje jaunikliai
praleidžia 8 savaites, mįsdami
motinos pienu. Dviejų
mėnesių išlenda iš urvo, pienu
žinda iki 4 mėnesių.

